

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ Β΄
«ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΜΙΣΘΟΔΟΣΙΑ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΥ»

Βιβλιοπαρουσίαση από τον Ιωάννη Ελ. Σιδηρά
Θεολόγο – Εκκλησιαστικό Ιστορικό– Νομικό

Σε καιρούς αναλήθειας ή μάλλον ψεύδους και χαλκευμένων φημών στο πλαίσιο μιάς προπαγανδιστικής παραπληροφόρησης εν μέσω δεινής οικονομικής αλλά κυρίως πνευματικής κρίσεως και καταπτώσεως, ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και Πάσης Ελλάδος Ιερώνυμος ο Β΄ ετόλμησε και έγραψε κατ' αλήθειαν, ένα αξιόλογο και τεκμηριωμένο επί αδιάψευστων ιστορικών πηγών και δεδομένων πόνημα, το οποίο αφορά την «Εκκλησιαστική περιουσία και την μισθοδοσία του κλήρου» της Αυτοκέφαλου Εκκλησίας της Ελλάδος.

Στο 210 σελίδων έργο του πνεύματος και των χειρών του Μακαριωτάτου, που εκδόθηκε και κυκλοφόρησε το 2012 ερχόμενο ως ευλογία αρχιεπισκοπική και στον γράφοντα, ο συγγραφέας, επιστήμονας και πρόεδρος της Ιεράς Συνόδου Αρχιεπίσκοπος Ιερώνυμος Β΄ γράφει ως εν είδει «καταθέσεως ψυχής και πνεύματος» την αλήθεια για όσα μυθεύματα, για όσα ασύστολα ψεύδη, για όσα προπαγανδιστικά, αντιεκκλησιαστικά και αντορθόδοξα κατά καιρούς και κυρίως στα τελευταία τρία έτη της «*οικονομικής κρίσεως*» έχουν γραφεί και ειπωθεί περί της δήθεν αμυθήτου εκκλησιαστικής περιουσίας της Εκκλησίας της Ελλάδος τόσο από μίσθαρνα όργανα της δημοσιογραφίας, πολιτικούς, αρνητές αποκάλυπτους της πίστεως, και από παντός είδους λαϊκιστές και δημαγωγούς δήθεν υπερασπιστών «των δικαίων του λαού», όσο και από τους διατεταγμένους εκφραστές αόρατων και ύποπτων κέντρων, οι οποίοι ευκαίρως – ακαίρως χύνουν το δηλητήριό τους διασύροντας και συκοφαντώντας την Εκκλησία υπηρετώντας συνάμα αλλότριους σκοπούς και όχι φυσικά το καλώς νοούμενο συμφέρον του λαού μας.

Ο συγγραφέας στο Α΄ Κεφάλαιο αναφέρεται στο σκοπό της Εκκλησιαστικής περιουσίας από των αρχαιοτάτων χρόνων, όταν η πρώτη Εκκλησία είχε οργανώσει μια ιδανική κοινότητα στα Ιεροσόλυμα, βασισμένη στην αγάπη και ο καθένας συνέβαλε με τον καρπό της εργασίας του στην ανάγκη των εν πίστει αδελφών, ανδρών και γυναικών. Στη συνέχεια αναφέρεται στον 2ο και 3ο αιώνα, όταν ο επίσκοπος και οι διάκονοί του διηύθυναν το φιλανθρωπικό πρόγραμμα της κάθε τοπικής εκκλησίας συγκεντρώνοντας προσφορές από τους πλουσιότερους Χριστιανούς και ενισχύοντας τους φτωχότερους. Ιδιαίτερη μνεία κάνει ο Μακαριώτατος στους Καππαδόκες πατέρας επειδή αυτοί ανακεφαλαίωσαν όλη την διδασκαλία του Ιησού Χριστού και επεξήγησαν σοφά τον σκοπό της Εκκλησίας Του στη διακονία του λαού Του. Αναφέρεται ιδιαίτερα στον Μέγα Βασίλειο, στον αδελφό του Άγιο Γρηγόριο Νύσσης, στον Άγιο Γρηγόριο τον Θεολόγο και στον Ιερό Χρυσόστομο, τονίζοντας ότι το φιλανθρωπικό έργο της Εκκλησίας συνεχίστηκε απαραμείωτο και κατά την βυζαντινή περίοδο.

Στην Β' Ενότητα του πονήματός και υπό τον τίτλο «*Μοναχισμός*». Τρόπος κτήσεως της Μοναστηριακής περιουσίας» ο Μακαριώτατος αναφέρεται στην γέννηση του μοναχισμού και στην θεσμοποίησή του από την Εκκλησία και το κράτος, υπογραμμίζοντας με έμφαση: «*η ίδρυση των πρώτων κοινοβίων και η συγκέντρωση πολλών μοναχών υπό την ίδια στέγη δημιούργησαν υλικές ανάγκες, τις οποίες έπρεπε οι προϊστάμενοι να αντιμετωπίσουν. Συνέπεια του γεγονότος αυτού ήταν η ταυτόχρονη με την ίδρυση του μοναστηριού δημιουργία πυρήνος της μοναστηριακής ιδιοκτησίας και ο καταρτισμός ενός υποτυπώδους οικονομικού προγράμματος. Η Δ' Οικουμενική Σύνοδος και η νομοθεσία του Ιουστινιανού εθέσπισαν διατάξεις και έθεσαν κανόνες δικαίου που αναφέρονταν στην κτήση, τη διοίκηση, την εκμετάλλευση, τη φορολογία, τη χρήση και την απαλλοτρίωση της μοναστηριακής περιουσίας, κανόνες που ίσχυσαν σχεδόν σε όλη τη βυζαντινή περίοδο*».

Στο πλαίσιο τούτο ο Μακαριώτατος καταγράφει τους τρόπους κτήσης της μοναστηριακής περιουσίας ανά τους αιώνες, που ήταν: 1) *Διά καταλήψεως*, 2) *Διά χρησικτησίας*, 3) *Εκ της εργασίας των μοναχών*, 4) *Εκ δωρεών*, 5) *Εξ αποταγών των μοναχών* 6) *Εκ κληρονομίας μοναχού*, 7) *Εκ της προσενώσεως μονής*, 8) *Εξ αγοραπωλησιών*.

Στην ίδια ενότητα ο Μακαριώτατος κάνει ιδιαίτερη μνεία στην επικράτηση των Οθωμανών στον Ελλαδικό χώρο και στην ανάδειξη νέων τρόπων επιβιώσεως και αναγνωρίσεως αυτής της περιουσίας. Γράφει δε συγκεκριμένα: «*Η μοναστηριακή περιουσία κηρύσσεται ιερά και σεβαστή σύμφωνα με τον ιερό μουσουλμανικό νόμο. Η κατάκτηση καμία συνέπεια δεν είχε επ' αυτής, αφού ο ίδιος ο Προφήτης Μωάμεθ στη συνθήκη του Όρους Σινά, που υπέγραψε το δεύτερο έτος της Εγίρας, κατοχυρώνει την περιουσία των μονών...*». Παραθέτει κατά λέξη τον σχετικό Αχτιναμέ ως πράξη του ιδίου του Μωάμεθ, επειδή αποτελεί νομική διάταξη, δηλαδή έγγραφη υπόσχεση και υποχρέωση καθ' όσον απαγορεύεται σε κάθε άρχοντα Μουσουλμάνο και δικαστή και εν γένει σε όλους να επεμβαίνουν οπουδήποτε στην εσωτερική και εξωτερική διάσωση της Μονής, στην κινητή και ακίνητη περιουσία της, η οποία κηρύσσεται συνάμα ασύδοτος, απαλλαγμένη παντός φόρου και δοσίματος.

Ο συγγραφέας emphaticά υπογραμμίζει ότι την ίδια αυτή υπόσχεση του ιερού νόμου επανελάμβαναν πανηγυρικά ως δική τους υπόσχεση οι κατακτητές στα Βεράτια που εξέδιδαν στους Πατριάρχες. Το καθεστώς αυτό σεβάστηκαν και οι νεώτεροι οθωμανικοί νόμοι, οι οποίοι όριζαν το αναπαλλοτρίωτο της μοναστηριακής περιουσίας. Την ρύθμιση αυτή για τη μοναστηριακή και εκκλησιαστική ακίνητη περιουσία σεβάστηκαν όλοι οι μετά τον Μωάμεθ Χαλίφες και Σουλτάνοι, ακόμη και ο Μωάμεθ ο Πορθητής, χωρίς, βέβαια, αυτό να σημαίνει ότι πάντοτε οι κατακτητές σέβονταν την επιταγή του ιερού νόμου τους και τις επιταγές του προφήτη τους.

Στην ίδια ενότητα ο Μακαριώτατος κάνει μια σκόπιμη διευκρίνιση, αναφέροντας ότι «*Εκκλησιαστική περιουσία είναι αυτή που ανήκει στους ενοριακούς ναούς και μοναστηριακή εκείνη που ανήκει στα μοναστήρια*».

Την τύχη της όλης (συνολικής) εκκλησιαστικής περιουσίας εν Ελλάδι, τόσο κατά την διάρκεια της οθωμανοκρατίας όσο και κατά την περίοδο της βαυαρικής αντιβασιλείας στο νεοσύστατο ελληνικό κρατίδιο, ο Μακαριώτατος την καταγράφει περιορίζοντας την έρευνά του

στην μοναστηριακή περιουσία στα όρια του νομού Βοιωτίας και μάλιστα της Ιεράς Μητροπόλεως Θηβών και Λεβαδείας, πιστεύοντας ότι το δείγμα αυτό θα δώσει την εικόνα και την πραγματικότητα στο σύνολο της χώρας και την εκκλησιαστική απάντηση στο ζητούμενο θέμα **«Εκκλησιαστική Περιουσία και Μισθοδοσία του Κλήρου»**.

Στην επόμενη ενότητα αναφέρεται στην ιστορία και στη λεγόμενη μοναστηριακή περιουσία των εν Βοιωτία παλαιφάτων Ιερών Μονών του Οσίου Λουκά, Κοιμήσεως Θεοτόκου **«Ιερουσαλήμ»**, Οσίου Σεραφείμ (Δομπούς), όπως αυτά λειτουργούσαν κατά την περίοδο της οθωμανοκρατίας.

Η τεράστια προσφορά των Ιερών Μονών κατά την περίοδο της εθνικής παλιγγενεσίας καθώς και στα πρώτα βήματα ανασυγκροτήσεως του νέου ελληνικού κράτους καταγράφεται από τον Μακαριώτατο με την παράθεση πολύ αξιόλογων και αδιάψευστων ιστορικών γραπτών μαρτυριών, οι οποίες επιβεβαιώνουν την αφειδώς προσφερθείσα, κατά τα δύσκολα εκείνα χρόνια, παντοειδή υλική βοήθεια των Ιερών Μονών προς τους αγωνιστές για την επίτευξη της πολυπόθητης ελευθερίας του γένους. Γι' αυτά όλα και ο Μακρυγιάννης ομολογεί: **«... αυτά τα μοναστήρια ήταν τα πρώτα προπύργια της επανάστασής μας. Ότι εκεί ήταν και οι τζεμπιχανέδες (πυριτιδαποθήκες) μας και όλα τ' αναγκαία του πολέμου, οτ' ήταν παράμερον και μυστήριον από τους Τούρκους»**.

Ειδική αναφορά κάνει ο Μακαριώτατος στην εθνική συνεισφορά του ήρωος Επισκόπου Ανδρούσης Ιωσήφ στον αγώνα της παλιγγενεσίας, αλλά και στην συγκέντρωση χρημάτων όταν υπήρχε παντελής έλλειψη ρευστού και δανειστών. Οι προσπάθειες για την λήψη **«δανείου εξωτερικού τεσσάρων μιλλιονίων ταλλήρων ισπανικών για την θεραπείαν των αναγκών του Έθνους»** δεν φαινόταν αποτελεσματικές. Την κρίσιμη αυτή ώρα αναδεικνύεται το φρόνημα του επισκόπου και μινίστρου **«της προσωρινής Διοικήσεως της Ελλάδος»** Επισκόπου Ανδρούσης Ιωσήφ, ο οποίος ως Έλληνας πατριώτης και αληθινός ποιμένας γράφει την περίφημη πρόταση του **«Προς τον Εκλαμπρότατον Πρόεδρον του Εκτελεστικού»**:

«... Επειδή το έθνος ει μεν έχει τώρα παρά ποτέ την μέγιστην ανάγκην και δείται χρημάτων όσων εις απάντησιν των δεινών, και δεν υπάρχουν, άλλοθεν δανεισταί, κρίνω συμφέρον και αναγκαίον και όσιον το να εξαργυρωθώσιν εκ των ιερών σκευών μερικά, διά τα οποία να δώση το Γένος εις τους πατέρας εθνικάς ομολογίας και να λάβη ταύτα τα αργυρά σκεύη, οίον κανδήλας αργυράς, θυμιατήρια, ζώνας, δίσκους, θήκας ιερών λειψάνων και άλλα όμοια. Επειδή ταύτα, αν, ό μη γένοιτο, αποτύχη το Γένος, θέλουσι μείνει των τυχόντων, ευδοκιμήσαι όμως, δύναται να αναπληρώση συν τόκω το δάνειον...».

Η παραπάνω πρόταση του «Μινίστρου της Θρησκείας» Επισκόπου Ανδρούσης Ιωσήφ έγινε αποδεκτή από τον Πρόεδρο Α. Μαυροκορδάτο. Η πρωτοβουλία και σωτήρια αυτή ενέργεια του Ανδρούσης Ιωσήφ απέφερε οκτακόσιες (800) οκάδες χρυσού και αργύρου, που ετέθησαν στην διάθεση του Εθνικού Ταμείου **«ώστε αυτό, κατά τον σκοπόν, να κατασταθή επιτήδειον εις το να παρέξη τας απαιτούμενας δαπάνας προς υπεράσπισιν της πατρίδος»**.

Ο Μακαριώτατος επικαλείται σχετικώς την μαρτυρία του ιστορικού Κωνσταντίνου Οικονόμου του εξ Οικονόμων, ο οποίος αναφερόμενος στο συγκλονιστικό αυτό γεγονός το

περιγράφει απλά: *«Και συνεισέφερον προθύμως αι κατά τόπους Εκκλησΐαι και Μοναί: λυχνίας αργυράς, και κηροπήγια και ει τι των εντός της Θεΐας Τραπεζής καθιερωμένων χρυσών και αργυρών, επαρκούσαι προς διατροφήν των αγωνιζομένων πενήτων, και κουφίζεσθαι το δυνατόν τας φοβεράς ανάγκας του πολέμου. Συνήχθησαν δε περίπου λίτραι δισχίλιαι τερακόσiai (ή 800 οκάδες) αργύρου και χρυσού και νόμισμα από τούτων ήθελον κόπτειν».*

Ιδιαίτερη έμφαση δίδει ο Μακαριώτατος στο κεφάλαιο του πονήματός του για την *«Μισθοδοσία του κλήρου»* από την Δ΄ Εθνική Συνέλευση μέχρι και της εποχής του Βασιλέως Όθωνος.

Στις συνεδριάσεις της Δ΄ Εθνικής Συνέλευσης (Αργος, 11 Ιουλίου 1829) συζητήθηκαν και απεφασίσθησαν πολλά, μεταξύ των οποίων αναφέρεται ρητώς ότι: *«εξετασθέντος δε και του προβλήματος πόθεν αν έχοι η Κυβέρνησις ασφαλή και διαρκή τον πόρον εις βελτίωσιν της παρούσης καταστάσεως των Εκκλησιών και της παιδείας».* Στο πλαίσιο τούτο η κυβέρνηση ψήφισε και τα κάτωθι: *«Η Κυβέρνησις θέλει συστήσει Γαζοφυλάκιον υπό την ιδίαν της άμεσον διεύθυνσιν, εις το οποίον θέλει αποτίθεσθαι τα επί των κληροδοσιών και τα από των ιερών καταστημάτων (Μοναστηρίων) συλλεγόμενα χρήματα προσδιωρισμένα εξηρημένως εις βελτίωσιν του Ιερατείου».*

Ο Κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας όταν αφίχθη στην Ελλάδα (5 Ιανουαρίου 1828) *«... ανέλαβε και την περί της οικονομίας των Εκκλησιαστικών»* και, όπως γράφει ο Μακαριώτατος, απέστειλε επιστολή στους ιεράρχες της Εκκλησίας γράφοντας τα εξής: *«Προσκαλείσθε και υμείς σεβάσμιοι Ιεράρχαι, να διευθύνησθε προς την Κυβέρνησιν διά της Υπηρεσίας ταύτης, καθ' όσον ανάγεται εις την σφαίραν των καθηκόντων της, χορηγούντες όλας τας πληροφορίας, δι' ων θέλει δυνηθή να συντελέση εις τον σκοπόν του Έθνους και της Κυβερνήσεως, όστις είναι η βελτίωσις του κλήρου, η εκκλησιαστική ενομία και ευταξία και η επάρκεια των αναγκαίων εις τους λειτουργούς του Θεού, ίνα σχολάζοντες των βιοτικών μεριμνών ενασχολώνται επιμελέστερον περί την υπηρεσίαν των θείων και την των ψυχών παιδαγωγίαν και προστασίαν».*

Το όραμα του Καποδίστρια δεν ολοκληρώθηκε ποτέ λόγω της δολοφονίας του και έτσι ήλθε η λαίλαπα της Βαυαρικής αντιβασιλείας, η οποία όπως εύστοχα γράφει ο Μακαριώτατος, είχε τρεις στόχους: *«α) την αποκοπή της Εκκλησίας από το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως, β) το κλείσιμο των Ορθοδόξων Μοναστηριών και τη δήμευση της περιουσίας των, και γ) την απομόνωση της Εκκλησίας γενικότερα και την απόθηση αυτής στο περιθώριο».*

Το ανίερο σχέδιο των Βαυαρών ετέθη σε εφαρμογή με το από 25ης Σεπτεμβρίου 1833 Διάταγμα στο οποίο ορίζονταν τα παρακάτω: *α) όλα τα έρημα μοναστήρια, όσα δεν έχουν κανένα μοναχό, τον αριθμό εκατόν δέκα εξ (116) διαλύονται και υπάγονται εις την Κυβέρνησιν. β) Άλλα εκατόν δέκα εννέα (119) υπάγονται και αυτά εις το κράτος και οι υπάρχοντες μοναχοί οφείλουν να μεταβούν σε άλλο μοναστήρι. γ) άλλα διακόσια είκοσι εξ (226) υποβάλλονται εις φόρον, ο οποίος ανέρχεται εις 405.650 δρχ.*

Ο Μακαριώτατος γράφει ότι κατά την αναφορά της Ιεράς Συνόδου όλα τα μοναστηριακά κτήματα περιέρχονται στο Δημόσιο και *«θέλουν εισοδεύεσθαι από του νυν διά των γενικών εφόρων εις λογαριασμόν του δημοσίου και προς την σκοπούμενην βελτίωσιν των Εκκλησιαστικών και της Παιδείας»*. Η Ιερά Σύνοδος απέστειλε εγκύκλιο στις 12 Οκτωβρίου 1833 προς τους Μητροπολίτες και Επισκόπους της Ελληνικής Επικράτειας, όπου σύμφωνα με το Βαυαρικό Βασιλικό Διάταγμα, ανέφερε ότι: *«τα έρημα και ερειπωμένα μοναστήρια οποιασδήποτε τάξεως και καταστάσεως, καθώς και τα έχοντα ολιγοτέρους των εξ μοναχών, μεθ' όλων των εις αυτά ανηκόντων κινητών και ακινήτων κτημάτων παραλαμβάνονται παρά της κυβερνήσεως εις λογαριασμόν του συνιστωμένου ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ, εξ ου θέλουσι μισθοδοτείσθαι οι Επίσκοποι της Επικρατείας και οι άλλοι κληρικοί, καθώς και οι διδάσκαλοι των σχολείων και θέλει συνιστάσθαι και διατηρείσθαι παν ό,τι ανάγεται εις την εκκλησίαν και την παιδείαν θεοφιλές και θεάρεστον»*.

Με το διάταγμα αυτό περιήλθαν στο Δημόσιο τα 3/4 της Εκκλησιαστικής περιουσίας και το περιβόητο Εκκλησιαστικό Ταμείο που ίδρυσε η Πολιτεία διοικούνταν από αρμόδια Επιτροπή, οποία απεφάσισε (26 Απριλίου 1833): *«οι μεν Επίσκοποι να μισθοδοτώνται αυτάρκως και αναλόγως του χαρακτήρος των κατ' ευθείαν παρά της Κυβερνήσεως από των επί τούτω προσδιορισθησομένων πόρων (έσοδα Μοναστηριακής περιουσίας), οι δε Πρεσβύτεροι, Διάκονοι και λοιποί υπηρέται των Εκκλησιών να μισθοδοτώνται κυρίως μεν παρά των Κοινοτήτων (σημειωτέον ότι η περιουσία των ενοριών, των επισκοπών και η ενορία όλη περιήλθε στην διοίκηση και κυριότητα του Δήμου ή της Κοινότητας), όταν δε οι πόροι της Κοινότητας δεν εξαρκούν, η Κυβέρνησις να αναπληροί το ελλείπον από των προειρημένων πόρων»*.

Αλλά και όταν ο Βασιλιάς Όθωνας με νεώτερα Διατάγματα (1838 και 1843) κατήργησε την Επιτροπή του Εκκλησιαστικού Ταμείου και ανέθεσε τα καθήκοντα αυτής στην *«Γραμματεία των επί των Εκκλησιαστικών»* και πάλι οριζόταν οι πόροι αυτοί *«να χρησιμεύσωσιν αποκλειστικώς εις την βελτίωσιν του Ιερού κλήρου και την εκπαίδευσιν της νεολαίας»*. Εύστοχα λοιπόν γράφει ο Αρχιεπίσκοπος Ιερώνυμος: *«Τα εκκλησιαστικά έσοδα ρίχθηκαν στη χοάνη του κρατικού κορβανά και έκτοτε «άκρα του τάφου σιωπή.»*

Η βαβυλώνιος αιχμαλωσία της Εκκλησίας συνεχίστηκε μέχρι το 1909, όταν εμφανίστηκε στα πολιτικά δρώμενα ο Ελευθέριος Βενιζέλος, ο οποίος από το 1910 είχε δημοσίως προσδιορίσει τους άξονες της νέας ελπιδοφόρου εκκλησιαστικής πολιτικής του λέγοντας: *«Εκκλησία εστερημένη εσωτερικής ζωής, περιορισμένη εις ξερούς τύπους και της οποίας ο ενοριακός, ιδία, κλήρος κατατρυχόμενος υπό πενίας και αμαθείας είναι εντελώς ανίκανος όπως εξυπηρετήσει την υψηλήν αυτής αποστολήν»*. Δυστυχώς όμως ο εθνικός διχασμός ανέτρεψε τα πάντα και καθώς γράφει ο Μακαριώτατος *«η άνοιξη των Εκκλησιαστικών πραγμάτων δεν ήλθε ποτέ»*. Τότε άρχισε η άβυσσος της κλοπής της εκκλησιαστικής περιουσίας.

Κατά τα επόμενα έτη και κυρίως στη δεκαετία του 1930 αρχίζουν οι αθρόες αναγκαστικές απαλλοτριώσεις της εκκλησιαστικής ακινήτου περιουσίας χωρίς η Εκκλησία να εκφράσει παράπονα για αυτές τις αντικανονικές και αυταρχικές απαλλοτριώσεις, επειδή η δήθεν *«φιλόχριστη ελληνική πολιτεία»* υποσχόταν αφειδώς ότι οι αποζημιώσεις θα κατετίθεντο στο

Εκκλησιαστικό Ταμείο. Από αυτά όλα, ούτε δραχμή αποζημιώσεως έλαβε η Εκκλησία της οποίας εκατομμύρια στρέμματα, αστικά ακίνητα, συμπαγή κτήματα Ιερών Μονών και λοιπά οικόπεδα καταφαγώθηκαν από το αδηφάγο ελληνικό κράτος. Επιμελώς ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών Ιερώνυμος Β΄ καταγράφει στο πόνημά του καταλόγους – πίνακες από τα αυταρχικώς απαλλοτριωμένα μοναστηριακά και εκκλησιαστικά κτήματα, τα οποία δεν αποζημιώθηκαν ποτέ και ανέρχονται σε 261 περιπτώσεις αχανών εκτάσεων γης, που καταγράφονται στους πίνακες του βιβλίου και αντιστοιχούν σε εκατομμύρια στρέμματα. Όλα τα έδωσε η Εκκλησία στο Κράτος χωρίς να λάβει ούτε μία δραχμή. Αυτά δεν τα έπραξαν ούτε οι Βαυαροί... Τελικώς και πάλι την ταφόπλακα στην εκκλησιαστική και μοναστηριακή περιουσία έθεσαν οι Έλληνες Ορθόδοξοι...

Με το Βασιλικό Διάταγμα της 18 Σεπτεμβρίου 1952 **«Περί Κυρώσεως της Συμβάσεως μεταξύ της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Ελλάδος (ΟΔΕΠ) και του Δημοσίου»** και πάλι η Εκκλησία αδικείται καθώς συνεχίζεται η νέα ληστρική διαρπαγή της υπολοίπου Εκκλησιαστικής περιουσίας. Η Εκκλησία τότε παρεχώρησε 650.000 στρέμματα γης στο 1/3 της αξίας τους, αλλά παρά τα συμφωνηθέντα περί μισθολογίου του εφημεριακού κλήρου δεν έγινε καμία απολύτως μνεία εκ μέρους του Ελληνικού Κράτους.

Ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος κάνει ιδιαίτερη μνεία στην ψήφιση Νόμου (24 Ιουλίου 1968) **«Περί μισθολογικής διαβαθμίσεως του εφημεριακού κλήρου της Εκκλησίας της Ελλάδος»** σύμφωνα με τον οποίο οι κληρικοί θα μισθοδοτούνταν από ειδικό λογαριασμό. Έτσι, μετά πάροδο πολλών δεκαετιών και εν μέσω πολλών ταραχών υλοποιήθηκε τόσο η απόφαση της Δ΄ Εθνικής Συνελεύσεως στο Άργος, όσο και τα προβλεπόμενα από Β.Δ. του 1834 **«Περί Εκκλησιαστικού Ταμείου της Εκκλησίας»**.

Στην τελευταία ενότητα του βιβλίου του ο Αρχιεπίσκοπος Ιερώνυμος Β΄ αναφέρεται στην απροκάλυπτη επιδρομή κατά της εκκλησιαστικής περιουσίας που έγινε με τον Ν.1700/1987 και τον συνακόλουθο Ν.1811/1988 διά των οποίων, όπως γράφει ο Μακαριώτατος, με αυθαίρετο, παράνομο και αντικανονικό τρόπο απεφασίζετο: **«Από την έναρξη της ισχύος του Νόμου αυτού περιέρχεται αυτοδικαίως στον οργανισμό Διοίκησης της Εκκλησιαστικής Περιουσίας (ΟΔΕΠ) η αποκλειστική διοίκηση, διαχείριση και εκπροσώπηση ολόκληρης της ακινήτου περιουσίας των Ιερών Μονών... »** και μέσα σε προθεσμία 6 μηνών από της ενάρξεως ισχύος του Νόμου αυτού, ο ΟΔΕΠ και οι ΟΔΜΠ (Κρήτης) μπορούσαν να μεταβιβάσουν προς το Ελληνικό Δημόσιο την κυριότητα της εν λόγω περιουσίας, αφού ο ΟΔΕΠ και οι ΟΔΜΠ θα διοικούσαν από μέλη διοριζόμενα κατά πλειοψηφία από την Πολιτεία.

Ο Νόμος αυτός προσεβλήθη ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το οποίο με την από 9-12-1994 απόφασή του αποδέχθηκε την προσφυγή των Ιερών Μονών επειδή ο Νόμος παραβίαζε το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και έκτοτε προς ταπείνωση της Ελληνικής **Δικαιοσύνης «παν φυσικόν ή Νομικόν Πρόσωπον δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθεί της ιδιοκτησίας αυτού ει μη διά λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπομένους υπό του Νόμου και γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου...»**.

Στο Παράρτημα του βιβλίου του ο Αρχιεπίσκοπος Ιερώνυμος δημοσιεύει σειρά ιστορικού – αρχειακού υλικού, όπως Πατριαρχικά Σιγίλλια, Οθωμανικά Φιρμάνια, Εκθέσεις, Αναφορές

περί την εκκλησιαστική περιουσία κ.ά., τα οποία πιστοποιούν ακράδαντα τα δίκαια της Εκκλησίας και τις κατά καιρούς αυθαίρετες επιδρομές του Κράτους σε βάρος της Μοναστηριακής και Εκκλησιαστικής περιουσίας.

Στο δε «**Επίμετρο**» του βιβλίου του ο Μακαριώτατος καταγράφει τις εκτροπές του Κράτους σε βάρος της Ιεράς Μονής Ασωμάτων Πετράκη, η οποία παρά τις τόσες προσφορές και δωρεές προς το Γένος και την Πατρίδα, γνώρισε και αυτό τις αντικανονικές επιδρομές, τις παρανομίες και τις αυθαιρεσίες του νεοελληνικού Κράτους το οποίο βιαίως αφαίρεσε από την Ιερά Μονή τον περιβάλλοντα χώρο του μέχρι και τα «παραπήγματα» του. Τα ίδια υπέστη και η Ιερά Μονή Πελαγίας Ακραιφνίου, όπως και τόσες άλλες Ιερές Μονές.

Στις τελευταίες σελίδες του βιβλίου ο Αρχιεπίσκοπος δημοσιεύει εικόνες – φωτογραφίες από μερικά δημόσια κτίρια, κοινωφελή ιδρύματα και νοσοκομεία, τα οποία εκτίσθηκαν σε οικόπεδα ανήκοντα στην ακίνητη περιουσία της Εκκλησίας, όπως: Η Ακαδημία Αθηνών, το Μετσόβειο Πολυτεχνείο, η Γεννάδειος Βιβλιοθήκη, η Μαράσλειος Παιδαγωγική Ακαδημία, το Νοσοκομείο «**Ευαγγελισμός**», η Εθνική Πινακοθήκη, το Νοσοκομείο του Μετοχικού Ταμείου Στρατού, το «**Αιγινήτειο**» Νοσοκομείο, το Νοσοκομείο «**Αλεξάνδρα**», το «**Αρεταίειο**» Νοσοκομείο, το Υπουργείο Δημοσίας Τάξεως, το κτίριο της Σχολής Χωροφυλακής (πρώην Εκκλησιαστική Ακαδημία), κ.ά.

Ο Μακαριώτατος στο τεκμηριωμένο πόνημά του δεν καταγράφει μόνον την αλήθεια, αλλά και καταθέτει δημοσίως τις προτάσεις του. Εν προκειμένω γράφει χαρακτηριστικά: *«Ακούγονται σήμερα πλείστες όσες φωνές από διάφορους χώρους για διακοπή της μισθοδοσίας του κλήρου εκ μέρους του Δημοσίου. Δεν γνωρίζω αν θα υπάρξει κυβέρνηση που θα επιχειρούσε το τόλμημα αυτό, ωθώντας σε δεινή περιπέτεια δέκα περίπου χιλιάδες οικογένειες και προσθέτοντας σωρεία προβλημάτων στα ήδη υπερπλεονάζοντα. Αυτό ασφαλώς προϋποθέτει την επιστροφή στην Εκκλησία όλης της δημευθείσης περιουσίας της. Το παρόν πόνημα μπορεί να βοηθήσει προς αυτήν την κατεύθυνση. Θα χρειασθεί εν προκειμένω να επανεξετασθεί η συμβατική υποχρέωση του Κράτους, βάσει των υπαρχόντων διαταγμάτων. Να μελετηθούν οι γενόμενες απαλλοτριώσεις, οι οποίες δεν έχουν συντελεσθεί αφού δεν έχει καταβληθεί το τίμημα των αποζημιώσεων...»*

Υπάρχει και άλλη πρόταση. Να συνεχίσουμε τη ζωή μας και την παράδοσή μας, χωρίς να προσθέσουμε και άλλα προβλήματα στον ταλαιπωρημένο αυτό τόπο.

Όπως είδαμε μέχρι τώρα το 96% αυτής της περιουσίας σχεδόν λεηλατήθηκε ή εξυπηρέτησε μερικούς «καταφερτζήδες και τσαρλατάνους» που δυστυχώς καπηλεύθηκαν τα ιερά. Διασώζεται μόνον το 4% αυτής της περιουσίας. Λίγο, αλλά πολύ για να σηκώσει αυτήν την ώρα το βάρος και να ανακουφίσει το λαό μας και την πατρίδα μας. Αυτό το υπόλοιπον της περιουσίας μας να αξιοποιηθεί καταλλήλως, ευπρεπώς και με διαφάνεια. Τα προϊόντα από αυτή την αξιοποίηση θα προορίζονται σε έργα διακονίας και φροντίδος των ευπαθών ομάδων της κοινωνίας μας για την εξυπηρέτηση του ανθρωπίνου προσώπου.

Ως Αρχιεπίσκοπος αυτής της χώρας, αυτήν, την δεύτερη πρόταση έχω να παρουσιάσω».

Τέλος, ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος στον «*Επίλογο*» της Εμπεριστατωμένης μελέτης του επισημαίνει με έμφαση προς κάθε καλοπροαίρετο αναγνώστη τα παρακάτω: «*Με το πέρας της παρούσης προσπάθειας για την αποκατάσταση της αλήθειας ως προς τα οικονομικά της Εκκλησίας θα ήθελα να υπενθυμίσω στον αναγνώστη, αυτό που ελέχθη εισαγωγικά: «στις κρίσιμες ώρες που ζούμε, χρειαζόμαστε περισσότερο από κάθε άλλη φορά την αλήθεια, χρειαζόμαστε φως σε μικρά ή μεγάλα θέματα που αφέθησαν από αδράνεια, από αμέλεια και περισσότερο από σκοπιμότητες να δηλητηριάζουν τις ψυχές, τις σχέσεις των ανθρώπων και να δημιουργούν επικίνδυνες κοινωνικές καταστάσεις στις μέρες μας».*

Παρόμοιο θέμα στις μέρες μας είναι και αυτό της Εκκλησιαστικής παρουσίας. Ο μύθος δηλαδή ότι υπάρχει «πακτωλός» διαθέσιμων χρημάτων και ότι η μισθοδοσία του κλήρου είναι εις βάρος της Πολιτείας από την οποία πρέπει να απαλλαγεί.

Ο καλοπροαίρετος και αντικειμενικός αναγνώστης θα βρει στο βιβλίο αυτό πολλά στοιχεία, τα οποία επιμελώς όχι μόνο αποκρύπτονται αλλά και διαστρεβλώνονται.

Στα χέρια μου κρατώ τους απολογισμούς της οικονομικής διαχείρισης του Κεντρικού Οργανισμού της Εκκλησίας της Ελλάδος των ετών 2010 και 2011, στοιχεία των οποίων και παραθέτω:

2010:

Έσοδα: 10.038.976,90 ευρώ

Έξοδα: 16.596.078,58 ευρώ

Χρεωστικό υπόλοιπο: 6.557.101,68 ευρώ

Μεταξύ των εξόδων συμπεριλαμβάνεται και η καταβολή φόρων στο Δημόσιο ύψους: 1.185.000 ευρώ

2011:

Έσοδα: 9.400.615,50 ευρώ

Έξοδα: 15.811.494,75 ευρώ

Χρεωστικό υπόλοιπο: 6.410.879,24 ευρώ

Μεταξύ των εξόδων συμπεριλαμβάνεται και η καταβολή φόρων στο Δημόσιο ύψους: 2.584.139,92 ευρώ

Σε αυτό επικεντρώθηκε η προσπάθειά μας. Να ρίξει φως σε ένα θέμα που πολλές φορές έγινε και συνεχίσει να γίνεται εκμεταλλεύσιμο αντικείμενο.

Η Εκκλησία μας θα συνεχίσει την πορεία της στο πλαίσιο που χάραξε ο ιδρυτής της: Τα έσοδά της θα διατίθενται για τα λειτουργικά της έξοδα και κυρίως για να καλύπτουν τις ανάγκες του ποιμνίου της, των συναθρώπων μας, «των εν ανάγκαις όντων».